

Η Επαπειλούμενη Συνταξιοδότηση του Σοσιαλισμού και η Προσδοκία Ενός Νέου Κοινωνικού Κράτους

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ

Καθηγητής Α.Π.Θ., Ευρωβουλευτής Κοινοβουλευτικής Περιόδου 1999-2004

Προλεγόμενα

1. Η εμπειρία του 20ου αιώνα έδειξε ότι οι σοσιαλιστικές δυνάμεις στην Ευρώπη ως έκφραση της μεταρρυθμιστικής αριστεράς δημιούργησαν το μόνο υπαρκτό στο παγκόσμιο σύστημα κοινωνικό κράτος. Αυτό σήμερα το υπερασπίζεται και η Ευρωπαϊκή Κομμουνιστική Αριστερά παρά την αποστασιοποίηση που έδειχνε στο παρελθόν, αρνούμενη κάθε ιδέα ειρηνικού μετασχηματισμού. Είναι σαφές, ότι για ένα περισσότερο λόγο σήμερα με την αλλαγή ισορροπιών, η πολιτική της ανατροπής δεν έχει για το ορατό μέλλον καμία τύχη για να επιβληθεί στο σύστημα εξουσιών.

Έτσι το κύριο ερώτημα, που τίθεται στην Αριστερά, κατά το μέτρο που διεκδικεί την εξουσία, είναι αν θα προχωρήσει στην οικοδόμηση ενός νέου κοινωνικού κράτους αξιόπιστου, προσαρμοσμένο στις νέες προκλήσεις, ικανό να αντιπαραταχθεί στην νεοφιλελεύθερη πρόταση για την κοινωνία ή αν θα εξακολουθεί να υπερασπίζεται ένα κοινωνικό κράτος με παρωχημένες δομές με κίνδυνο να το παραδώσει πλήρως στην κυριαρχία της αγοράς. Νέο κοινωνικό κράτος σημαίνει αναπαραγωγή των αξιών και εγγυήσεων της σοσιαλιστικής παράδοσης με νέους όρους, νέες προϋποθέσεις και νέες επιμέρους θεματικές

2. Από τα ένδοξα χρόνια οικοδόμησης του κοινωνικού κράτους που κράτησαν σχηματικά μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70, περάσαμε στο χρυσό αιώνα της απορύθμισης που διαρκεί μέχρι σήμερα.

Η ανατροπή της παλιάς κοινωνικής έννομης τάξης και η αντικατάσταση της από μια νέα, που ακόμα δεν έχει φθάσει στην ολοκλήρωση της συντελείται, με την κυριαρχία των νεοφιλελεύθερων αντιλήψεων, την προσαρμογή της παγκοσμιοποίησης στις αντιλήψεις αυτές, την αποϊδεολογικοποίηση των σοσιαλιστικών κινημάτων με ενορχήστρωση από κέντρα αποφάσεων των ΗΠΑ.

Οι μορφές ανασφάλειας που δημιουργούνται διαδέχονται η μια την άλλη. Οι προοδευτικές δυνάμεις και τα συνδικαλιστικά κινήματα πέρασαν σε καθαρά αμυντική στάση που εκφράζεται άλλοτε με διαμαρτυρίες ή καταγγελίες και άλλοτε με μερικούς συμβιβασμούς, χωρίς κανένας να γνωρίζει τον τελικό συμβιβασμό γιατί δεν μπόρεσαν να προτάξουν μέχρι σήμερα ένα δικό τους ολοκληρωμένο μοντέλο. Έτσι, στις επιμέρους διαδοχικές μερικές ανασφάλειες προστίθεται η γενική ανασφάλεια για την κατάληξη της πορείας αποδόμησης του κοινωνικού κράτους.

Οι οποιοδήποτε πολιτικοί σχεδιασμοί για εναλλακτική πρόταση προϋποθέτουν την εμβάθυνση και κατανόηση των εξελίξεων που πραγματοποιήθηκαν, την αποτύπωση των αδιεξόδων των προτάσεων του νεοφιλελευθερισμού αλλά και τη σαφή εικόνα των μέχρι σήμερα επιπτώσεων των αντιπροτάσεων του τρίτου δρόμου. Για να είναι όλα αυτά αξιόπιστα απαιτείται να υπάρχει η αναγνώριση χωρίς δισταγμούς των αναγκαίων θέσεων που είναι συμβατές με τη νέα οικονομία και η ομολογία συγκεκριμένων αδιεξόδων του παραδοσιακού κοινωνικού κράτους, η οποία συνήθως αποφεύγεται.

3. Η χρήση του όρου "νέου" για μια σειρά δρώμενων, όπως νέα οικονομία, νέα κοινωνία, νεωτερικότητα, νεοφιλελευθερισμός, νεοσοσιαλισμός, όσο και αν γίνεται καταχρηστικά, υποδηλώνει την εμφάνιση νέου πραγματολογικού υλικού και την ανάγκη για νέες

αναζητήσεις. Σε κάθε περίπτωση εναλλακτική δημοκρατική κοινωνική λύση προϋποθέτει ταυτόχρονα δύο πράγματα: τη θεμελίωση των πολιτικών προτάσεων στο περιεχόμενο των νέων παραγωγικών δυνάμεων, με τις οποίες πολλοί λίγοι ασχολούνται, και τη σαφή ρήξη με τη φιλελεύθερη ιδεολογία που επιμένει στην προτεραιότητα της ατομικής ελευθερίας και ατομικής ευθύνης και στην περιθωριοποίηση της ισότητας και της συλλογικής ευθύνης. Η διαφορά μας από τους νεοφιλελεύθερους και τη λοιπή δεξιά θα πρέπει στο σημείο αυτό να εστιαστεί στο ότι όχι μόνο δεν υπάρχει αντίθεση μεταξύ ελευθερίας και ισότητας αλλά και στο ότι το σύστημα αξιών που στηρίζεται αποκλειστικά στην ελευθερία νομοτελειακά οδηγεί στην ανατροπή της δημοκρατικής ισορροπίας.

4. Ακόμη είναι χρήσιμο, προκειμένου να πετύχει οποιοσδήποτε νέος πολιτικός σχεδιασμός, για τους λόγους που θα αναφέρουμε πιο κάτω, ο επανακαθορισμός των σχέσεων με το σύνολο της δεξιάς και κυρίως με τις λοιπές αριστερές δυνάμεις και την κομμουνιστική αριστερά.

5. Σε κάθε περίπτωση, καθώς το νεολαικίστικο κίνημα τύπου Γένοβα έδειξε μέσα από τα ετερόκλητα αιτήματα που προβάλλονται, την πολυδιάσπαση της σημερινής κοινωνίας, κρίνεται αναγκαίο να επιχειρηθεί μέσα από την ανάλυση των νέων κοινωνικών αιτημάτων ο συντονισμός τους με την ανεύρεση τους μεταξύ των συνεκτικών στοιχείων.

A. Οι θέσεις του νεοφιλελευθερισμού και τα μέχρι σήμερα επιτεύγματα του.

6. Οι θέσεις του νεοφιλελευθερισμού, τις οποίες ακολουθούν με ελάχιστες αποκλίσεις τα ευρωπαϊκά κόμματα εξουσίας της Δεξιάς, για την αγορά και το ρόλο του κράτους εξειδικεύονται σε επιμέρους αξιολογήσεις, η κάθε μια από τις οποίες μετατρέπεται σε συγκεκριμένες προτάσεις. Με αυτές προσδίδει μια κοσμική διάσταση στην εμπορευματοποίηση, με την έννοια της γενικής εμπορευματοποίησης κάθε δραστηριότητας και της υποταγής της στους κανόνες της αγοράς. Ιδεολογική βιτρίνα σε αυτά αποτελεί η πρόταση των ατομικών δικαιωμάτων με ένα απελευθερωτικό μήνυμα (contenu emancipateur) και με ανοικτή σε όλους δυνατότητα ένταξης στο σύστημα, το ενταξιακό μήνυμα (insertionnaliste). Αρκεί βέβαια, πάντοτε να γίνουν αποδεκτές οι προτεινόμενες θέσεις, που με επιγραμματικό τρόπο συνοψίζονται στις παρακάτω θέσεις:

Θέσεις των νεοφιλελεύθερων για την αγορά και το κράτος

Οι θέσεις για την αγορά Οι θέσεις για το κράτος

Ελευθερία Επιβολή

Ανοικτή οικονομία Κλειστή οικονομία

Ελαστικότητα Ακαμψία

Κινητικότητα Ακίνησια

Νεωτερικότητα Αγκύλωση στο παρελθόν

Αύξηση Στασιμότητα

?τομο-ατομικισμός Collectivisme

Διαφοροποίηση Ομοιογένεια (uniformite)

Καινοτομία artificialite

Δημοκρατία Αυταρχικότητα-ολοκληρωτισμός

7. Η μέχρι σήμερα πορεία του νεοφιλελευθερισμού:

7.1 Ο απολογισμός μέχρι σήμερα του νεοφιλελευθερισμού έχει να δείξει σωρεία ανατροπών στα παραδοσιακά κοινωνικά συστήματα. Μέσα σε 30 χρόνια μια νέα κοινωνική έννομη τάξη αναδείχθηκε, έστω και αν αυτή δεν έχει πάρει ακόμα την τελική της μορφή.

Με βάση τη θέση «Η προστασία της εργασίας δημιουργεί ανεργία και την ταύτιση της προστασίας με την ακαμψία αγοράς εργασίας» διαμορφώθηκε ένα νέο καθεστώς εργασίας που συμπυκνώνεται στην κατάργηση της άδειας για ομαδικές απολύσεις, στην περιθωριοποίηση συμβάσεως εργασίας αορίστου χρόνου, στο νέο σύστημα προσλήψεων με συμβάσεις ορισμένου χρόνου που εγγίζει το 80%, στην απελευθέρωση φραγμών στις εταιρίες ενοικίασης εργαζομένων, στα ωράρια κυμαινόμενα (horaires decales), στον ετήσιο υπολογισμό χρόνου εργασίας, στην επανεμφάνιση της προτεραιότητας των ατομικών συμφωνιών, στην προώθηση ελάχιστου εισοδήματος ένταξης ή δραστηριότητας σε ύψος χαμηλότερο από το κατώτατο όριο μισθού συντήρησης που προβλέπεται ως γενικό κατώτατο όριο, στην οιονεί δυναμική πολιτική απασχόλησης με μεταφορά κόστους από τις επιχειρήσεις στο κοινωνικό σύνολο.

7.2 Η μείωση του συστήματος προστασίας για την εργασία συμπληρώνεται από την αποδυνάμωση και άλλων δικαιωμάτων, όπως η αποδυνάμωση δικαιώματος σύνταξης, η μείωση αποζημίωσης ανέργων, η μείωση φορολογικών επιβαρύνσεων, για τα υψηλότερα εισοδήματα και για τα κέρδη, η μείωση επιστροφών δαπανών υγείας, η μείωση των πιστώσεων έρευνας, η θέση υπό δοκιμασία της κοινωνικής ασφάλισης, η πολλαπλάσια αύξηση αποδοχών υψηλόβαθμων στελεχών, με εντυπωσιακό άνοιγμα της μισθολογικής φαλίδας.

Το πρόβλημα δεν είναι η μεταρρύθμιση αλλά το συγκεκριμένο είδος μεταρρύθμισης που μεταφέρει όλο το κόστος της μεταρρύθμισης στην εργασία και κυρίως η μισθωτή εργασία. Η ανεξάρτητη εργασία, που βρίσκεται στη νέα οικονομία μεγάλη διάδοση εν μέρει ακολουθεί τη μοίρα της εξαρτημένης εργασίας και εν μέρει με τις ιδιαιτερότητές της παρουσιάζει το δικό της αυτοτελή προβληματισμό.

Έργο των προοδευτικών δυνάμεων είναι να ανακατανεύμουν το κόστος της μεταρρύθμισης και να ενσωματώσουν στην πολιτική για την εργασία τους προβληματισμούς της ανεξάρτητης εργασίας, για την οποία μέχρι σήμερα δεν έχει εκδηλωθεί το απαραίτητο ενδιαφέρον .

7.3 Οι παραπάνω επεμβάσεις που αφορούν τον πρώτο πυλώνα του κοινωνικού κράτους, που είναι η προστασία της εργασίας, συνοδεύτηκαν από επεμβάσεις που αφορούν το δεύτερο θεμελιώδη πυλώνα του κοινωνικού κράτους που είναι τα συλλογικά αγαθά. Οι επεμβάσεις εδώ υλοποιήθηκαν με την ιδιωτικοποίηση και τον περιορισμό του πεδίου των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας.

Τα μέτρα που έχουν προωθηθεί στις διάφορες χώρες αφορούν στον περιορισμό του πεδίου υπηρεσιών κοινής ωφέλειας με την πλήρη εμπορευματοποίηση των συλλογικών αγαθών, στη μερική ιδιωτικοποίηση συντάξεων, στη μεταφορά μέρους ασφάλειας-υγείας σε ασφαλιστικές εταιρίες, στη μείωση κονδυλίων δημόσιας έρευνας με ενθάρρυνση ερευνών με ιδιωτικές χρηματοδοτήσεις, στην αυξημένη υποταγή πανεπιστημίων στους ιδιώτες για επιβίωση, στην πλήρη επαγγελματοποίηση πανεπιστημίων με πλήρη εξάρτηση των προγραμμάτων τους από τους πελάτες με βάση τον κανόνα προσφορά και ζήτηση.

Η επαγγελματοποίηση των πανεπιστημίων συνοδεύεται από την απολιτικοποίηση, με αποτέλεσμα η μόνη κυρίαρχη αξία στα πανεπιστήμια κινδυνεύει να γίνει η οικονομική ανταγωνιστικότητα των πανεπιστημίων, ενώ θα έπρεπε να διασφαλίζεται ο πολλαπλός ρόλος τους.

Με τα επιμέρους αυτά μέτρα αναδεικνύεται η πρόθεση για απομείωση του ρόλου του κράτους ως προστάτη συλλογικών αγαθών, και η παράδοση όλο και περισσότερο βασικών

λειτουργιών στους κανόνες της αγοράς χωρίς εγγυήσεις. Έργο των προοδευτικών δυνάμεων είναι ο επανακαθορισμός με δική τους πρωτοβουλία του τρόπου λειτουργίας τους με εγγύηση για το τελικό αποτέλεσμα.

7.4 Για τους νεοφιλελεύθερους ακόμη και η αποκέντρωση της κεντρικής εξουσίας δεν χρησιμοποιείται ως μέσο πλησιάζματος των πολιτών στην εξουσία, αλλά ως μέσο αποδυνάμωσης της κεντρικής εξουσίας. Και επειδή κάθε σύστημα έχει τους δικούς του υποστηρικτικούς μηχανισμούς, το νέο παραγόμενο σύστημα για να σταθεί, αναπόφευκτα θα πρέπει να συμπληρωθεί με την ενίσχυση του κράτους καταστολής που θα αναλάβει ένας μέρος του ρόλου που είχε το κοινωνικό κράτος. Από το προληπτικό σύστημα εγγυήσεων εισοδήματος και απασχόλησης περνάμε στο σύστημα καταστολής με ποινικές κυρώσεις,

7.5. Ο απολογισμός στη απορύθμιση είναι προσωρινός. Αναμένονται τα νέα βήματα που εν είδη αλυσίδας ακολουθεί το ένα το άλλο. Η επέκταση του καθεστώτος εργαζομένων με διευρυμένη την ανασφάλεια θα συνεχιστεί. Ορισμένοι προειδοποιούν ότι εκεί που έφθασαν τα πράγματα οι τάσεις στο μέλλον θα είναι να εξομοιωθούν οι μέχρι σήμερα ευνοημένοι μισθωτοί με τους ανασφαλείς (η όσωση με νέα στάνταρ), με στόχο την ισότητα προς τα κάτω. Στη λογική αυτή ακολουθεί η μείωση της προστασίας των εχόντων σταθερή απασχόληση, στην κατάργηση των υπαλλήλων με συγκεκριμένο καθεστώς, στη μεταφορά κόστους απολύσεως σε κοινωνικό σύνολο, στον περιορισμό δικαιωμάτων επιχειρησιακών επιτροπών, στον περιορισμό του δικαιώματος του δικαστή σε εργατικές διενέξεις, στην προγραμματισμένη εξασθένηση των συλλογικών δικαιωμάτων.

Είναι λοιπόν σαφές, ότι πέρα των επιμέρους ορατών ανασφαλειών που δημιουργεί το νέο κοινωνικό σύστημα, μένει ανοικτό και απροσδιόριστο το εύρος της ανασφάλειας στο μέλλον, δεδομένου ότι αυτή βρίσκεται υπό διαρκή εξέλιξη. Όπως έχει επισημανθεί η κατάργηση του κοινωνικού κράτους γίνεται με ελικοειδή μέθοδο. Ο νεοφιλελευθερισμός επιβάλλεται με διαδοχικούς κρίκους. Στο βάθος του τούνελ μετατροπή ξανά της εργασίας σε πλήρη εμπορευματική σχέση, κατά τη ρωμαϊκή αντίληψη. Οι επιμέρους ανασφάλειες οδηγούν σε ένα σύστημα ολοκληρωτικής ανασφάλειας, με συγκεκριμένα τα όριά της, θέμα το οποίο δεν έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τις προοδευτικές δυνάμεις.

Το πρόβλημα λοιπόν για τις προοδευτικές δυνάμεις δεν μπορεί να εστιαστεί στο δίλημμα αποδοχή ή απόρριψη των μεταρρυθμίσεων το οποίο φαίνεται συνήθως να κυριαρχεί. Το πρόβλημα της είναι το πώς θα ενσωματώσουν τις μεταρρυθμίσεις σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα που θα το προβάλλει επιθετικά απέναντι στις προτάσεις της νέας δεξιάς, που έχουν το αναμφισβήτητο χαρακτηριστικό της σαφήνειας.

Οι ήττες των ευρωπαϊκών προοδευτικών δυνάμεων οφείλονται κυρίως στο ότι αναλίσκονται στο να εξυμνούν τις αρετές της νέας οικονομίας προσχωρώντας στις προτάσεις του νεοφιλελευθερισμού αντί να επιχειρούν να συγχωνεύσουν τις οποιοσδήποτε αρετές του αμερικανικού παραγωγικού συστήματος στο σύστημα αξιών του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Ήμεση παρενέργεια αυτού είναι ότι η Ευρώπη έχασε το προβάδισμα στην εξαγωγή προτύπων και εξασθένησαν τα διεθνή της στηρίγματα.

Οι σαφείς θέσεις στο θέμα αυτό αποτελεί το κλειδί για την απάντηση για το ποια κοινωνία θέλουμε, που θα προσδιορίσει ένα ενδιάμεσο γενικό όραμα, που θα είναι παράλληλο με τις επιλογές που θέλουμε για τις σχέσεις με το χρόνο και το χώρο.

Για τους λόγους αυτούς είναι καιρός να αποσαφηνιστεί ότι η μεταρρυθμιστική αριστερά δε συνδέεται με την ενδοτική πτέρυγα της σοσιαλδημοκρατίας, αλλά αποτελεί τη μόνη αξιόπιστη εναλλακτική πρόταση εξουσίας για τις προοδευτικές δυνάμεις και τη βασική εγγύηση για το κοινωνικό κράτος. Το έργο της είναι δύσκολο γιατί θα πρέπει ταυτόχρονα να αντιπαραταχθεί όχι μόνο με την παραδοσιακή έκφραση του συντηρητισμού, αλλά και με το νέο συντηρητικό πόλο που αναδεικνύεται στην πλευρά της ριζοσπαστικής αριστεράς, κατά το μέτρο που αρνείται να αξιολογήσει και να αξιοποιήσει όλα τα καινούργια στοιχεία της νέας κοινωνίας. Με την έννοια αυτή η μεταρρυθμιστική αριστερά δικαιούται το χαρακτηρισμό της προοδευτικής αριστεράς,

B. Η προώθηση των θέσεων του νεοφιλελευθερισμού.

8. Η επικράτηση των όρων που εκφράζουν τη νέα οικονομία.

Η μέχρι σήμερα επιτυχής προώθηση των θέσεων του νεοφιλελευθερισμού βρήκε σθεναρά υποστήριξη με την επικράτηση, μέσω του νέου κατεστημένου, μιας νέας ορολογίας που εξουδετέρωσε τους παραδοσιακούς όρους που χρησιμοποιούσαν οι προοδευτικές δυνάμεις.

Ένα νέο λεξιλόγιο επιβλήθηκε το οποίο μονοπωλεί τον πολιτικό λόγο και από αυτούς που υποστηρίζουν τη νέα τάξη πραγμάτων και από αυτούς που αντιτίθενται, που από τα πράγματα έχουν περάσει σε αμυντική θέση.

Η εξοικείωση καθημερινά με όρους όπως παγκοσμιοποίηση, ελαστικότητα, διακυβέρνηση (Governance), απασχολησιμότητα, αποκλεισμός, νέα οικονομία, κοινοτικοποίηση, πολυπολιτιστικός, μειονότητες, ταυτότητα είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο. Από την άλλη μεριά, οι όροι όπως καπιταλιστική τάξη πραγμάτων, κοινωνικές τάξεις, κοινωνικά δικαιώματα εκμετάλλευση, εθνική κυριαρχία εξαφανίστηκαν από το επικρατούν λεξιλόγιο. Αυτοί οι όροι φαίνεται να συμβολίζουν τον αρχαϊσμό, σε αντίθεση με το προηγούμενο λεξιλόγιο που εκφράζει νεωτερισμό, που στην αντίληψη αυτή ταυτίζεται με εξαφάνιση καθετί κοινωνικού.

Όχημα σε αυτή την ιδεολογική επιβολή είναι όλοι οι παγκόσμιοι οργανισμοί, η ΕΕ, με μπροστάρηδες τα αμερικανικά πανεπιστήμια και άλλους ιδεολογικούς μηχανισμούς που παρουσιάζονται με το έμβλημα της ουδετερότητας, οι οποίοι αναπτύσσονται ραγδαία και στην Ευρώπη.

9. Η στρεβλή αξιοποίηση της παγκοσμιοποίησης.

9.1 Στην θεοποίηση της αγοράς από τους νεοφιλελεύθερους πολύτιμο εργαλείο αποτέλεσε η αξιοποίηση της παγκοσμιοποίησης με τις δικές τους αντιλήψεις. Την παγκοσμιοποίηση, ως πραγματικό γεγονός, με τις νέες αντικειμενικές καταστάσεις που παράγει, δεν μπορεί κανείς εύκολα να την προσπεράσει..

Η παγκοσμιοποίηση, όπως και ο συναφής όρος νέα οικονομία που επεβλήθη από το 1996, αποδίδουν μια νέα κατάσταση στις παραγωγικές σχέσεις. Για το ποια είναι ακριβώς αυτή, δεν υπάρχει, όπως είναι επόμενο, ταύτιση απόψεων. Θα μπορούσαμε να συμφωνήσουμε με την άποψη, ειδικά για το θέμα που μας ενδιαφέρει εδώ για τρία νέα στοιχεία που τη συνθέτουν. Τα στοιχεία αυτά είναι η πληροφορική ως νέα πρώτη ύλη της οικονομίας, η διαχείριση και μεταποίηση της πληροφορίας ως νέα μορφή ενέργειας, που παίρνει μεγάλο μερίδιο από την ηλεκτρική ενέργεια, και η μεταφορά μέσω των ηλεκτρονικών κέντρων που μείωσε τη σημασία των άλλων μέσων μεταφοράς. Και τα τρία αυτά στοιχεία επέβαλλαν την επέκταση της ελαστικότητας των παραγωγικών σχέσεων και την ανατροπή του παλαιού ρυθμιστικού περιβάλλοντος σε σχέση με τη φορολογία, τις εισαγωγές κτλ.

Η θέση ότι ο καθείς με την αξιοποίηση του διαδικτύου μπορεί να γίνει ένας ατομικός καπιταλιστής υποδηλώνει ότι το νέο στοιχείο δεν είναι τόσο η νέα τεχνολογία, αλλά η γενίκευση μέσω της τεχνολογίας της εμπορευματοποίησης κάθε ανθρώπινης δραστηριότητας, που καθίσταται έτσι ευχερώς αξιοποιήσιμη και σε ατομικό επίπεδο, χωρίς τους περιορισμούς των συνόρων αποστασιοποιημένη από την εθνική κρατική εξουσία.

9.2 Η σωστή λοιπόν αμφισβήτηση της παγκοσμιοποίησης πρέπει να έχει ως βάση την ταύτισή της με συγκεκριμένο ιδεολογικό περιεχόμενο και όχι αυτό καθ' εαυτό το φαινόμενο, με το οποίο οι προοδευτικές δυνάμεις οφείλουν να συμφιλιωθούν για να το ελέγξουν, αντί να το εξορκίζουν. Η πολιτική μάχη πρέπει να έχει στόχο την αμφισβήτηση της φιλελεύθερης προσέγγισης για την παγκοσμιοποίηση, που συμπυκνώνει ιδιαιτερότητες της αμερικανικής κοινωνίας, που μετατρέπει δικά της πρότυπα σε παγκόσμιες αξίες, αξιοποιώντας τις δυνατότητες του πολιτιστικού της ιμπεριαλισμού με νέες μορφές αποικιοκρατίας, που

περιλαμβάνει και την πολιτιστική αποικιοκρατία, εκμεταλλεόμενη το γεγονός ότι κέρδισε τη μάχη της παγκόσμιας ηγεμονίας απέναντι στην Σοβιετική Ένωση.

Μέσα από τη φιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση, επιχειρείται να αποκτήσουν οι ιδιαιτερότητες των ΗΠΑ παγκόσμια θεσμική αξία και όχι να υιοθετηθούν θεσμοί και κανόνες που θα επιτρέψουν την ανοικτή παγκόσμια οικονομία να λειτουργήσει για το σύνολο της κοινωνίας στην προοπτική μείωσης των ανισοτήτων και διασφάλισης της βιώσιμης ανάπτυξης.

Αυτή την αντίληψη θέλουν πρωτίστως να την επιβάλλουν και στην Ευρώπη, καθώς τη λήξη του ψυχρού πολέμου διαδέχθηκε ένας καλυμμένος πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ και Ευρώπης για τη διεύθυνση της παγκοσμιοποίησης και για την επιβολή του αντίστοιχου μοντέλου που προσβέυει η καθεμία. Μέχρι σήμερα οι εξελίξεις δείχνουν ότι τη μάχη στα σημεία τη κερδίζουν οι ΗΠΑ, γεγονός που συνιστά ήττα των προοδευτικών δυνάμεων στην Ευρώπη.

9.3. Αυτές οι ιδιαιτερότητες των ΗΠΑ συμπυκνώνονται σε ορισμένες γνώριμες καταστάσεις της αμερικανικής κοινωνίας, όπως η μη καθ' οιονδήποτε τρόπο αμφισβήτηση της ιδιοκτησίας, η θεοποίηση του καταναλωτισμού, η απόλυτη προτεραιότητα της ατομικής ευθύνης και των ατομικών επιλογών, η γενικευμένη αποδοχή του ανασφαλούς μισθωτού και η αποδοχή υψηλότερου βαθμού ανισότητας από άλλες χώρες ως συνέπεια της αποθέωσης της ατομικής ευθύνης, η απόλυτη ταύτιση της επιχείρησης με το μέτοχο.

Στις ΗΠΑ υπήρξε πάντοτε σθεναρή αντίσταση σε κάθε αντίληψη κοινωνικού κράτους, με εξαίρεση ορισμένες έκτακτες περιόδους, και γι' αυτό δόθηκε πάντοτε προβάδισμα στην ιδιωτικοποίηση των κοινωνικών δαπανών. Και η σημερινή τάση είναι ο ριζοσπαστικός νεοφιλελευθερισμός, με ορισμένες ελάσσονες βελτιώσεις από το λεγόμενο μετριοπαθή φιλελευθερισμό.

Όλο αυτό το σύμπλεγμα των ιδιαιτεροτήτων εκφράζεται με την επιβολή των ατομικών δικαιωμάτων ως βασικής κοινωνικής αξίας και με την περιθωριοποίηση κοινωνικών δικαιωμάτων.

Συμπλήρωμα σε όλα αυτά αποτελεί ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας της κοινωνίας (multiculturalisme) των ΗΠΑ, όρος που εισήχθηκε στη συνέχεια στη Ευρώπη και που αξιοποιείται ως όχημα για την απομείωση της πολιτικής δύναμης του εθνικού κράτους.

9.4. Αυτή η παγκοσμιοποίηση στα μέτρα των αξιών των ΗΠΑ έχει ως πρώτο αντίπαλο τις σοσιαλιστικές ιδέες, με τελικό στόχο τη συνταξιοδότηση του σοσιαλισμού. Κατά δεύτερο λόγο, η παγκοσμιοποίηση με το σύμφυτο διεθνισμό που περιέχει συγκρούεται με τον παραδοσιακό εθνικισμό, κατά το μέτρο που αμφισβητεί το μονοπώλιο του εθνικισμού των ΗΠΑ. Η παγκοσμιοποίηση, με άλλα λόγια, επιβάλλεται σήμερα ως έκφραση του αμερικανικού εθνικισμού. Αυτός δεν θέλει να κατανοήσει τις κοινωνικές αξίες που αναπτύχθηκαν στην Ευρώπη και περαιτέρω τις αξίες των άλλων πολιτισμών, τις οποίες επιχειρεί να αποκαταστήσει με τις δικές του.

Ο διεθνισμός αυτός είναι ελλειπτικός, γιατί εξαντλείται στο διεθνισμό του κεφαλαίου και των απαιτήσεων του, απορρίπτει κάθε αντίληψη για το διεθνισμό της εργασίας και για τη διαχείριση των συνεπειών που προκύπτουν από το διεθνισμό του κεφαλαίου. Έργο των προοδευτικών δυνάμεων είναι να προωθήσουν τη δική τους αντίληψη για την παγκοσμιοποίηση με την παράλληλη προώθηση γενικού παγκόσμιου ρυθμιστικού συστήματος.

Το όλο εγχείρημα του νεοφιλελεύθερου, ήγουν Αμερικανικού συστήματος παγκοσμιοποίησης, διευκολύνεται από το γεγονός ότι σε όλο τον κόσμο η πλειονότητα των βιβλίων, της μουσικής, των πνευματικών δικαιωμάτων, του κινηματογράφου είναι αμερικανικής προέλευσης. Η απώλεια αυτού του ελέγχου από τις προοδευτικές δυνάμεις πρέπει να τους προβληματίσει. Η όλη πολιτική για την οπτικοακουστική βιομηχανία θα πρέπει να επανασχεδιαστεί τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο.

9.5. Αυτή η ταύτιση παγκοσμιοποίησης και αμερικάνικου εθνικισμού εξηγεί την περίεργη συμμαχία ορισμένων αριστερών και εθνικιστών που παρατηρείται στις διάφορες χώρες κατά την πολιτική αντιπαράθεση απέναντι στην πολιτική των ΗΠΑ. Με αυτά τα δεδομένα αποτελεί θέμα απόλυτης προτεραιότητας η διαμόρφωση τουλάχιστον στο πλαίσιο της ΕΕ μιας σαφής εναλλακτικής αντίληψης από τις προοδευτικές δυνάμεις για την παγκοσμιοποίηση.

Η μέχρι σήμερα έλλειψη μιας σαφούς εναλλακτικής αντιπρότασης επέτρεψε στους νεοφιλελεύθερους με την συνεργασία πάντοτε της ευρωπαϊκής δεξιάς να περάσουν στο Σύνταγμα της Ευρώπης τη δική τους αντίληψη, με τη συνταγματοποίηση ορισμένων πτυχών της ιδεολογίας τους, γεγονός που αποτελεί έναν από τους λόγους αμφισβήτησης από μερίδα της Αριστεράς του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, χωρίς ωστόσο η μερίδα της Αριστεράς που το υποστηρίζει να εκφέρει πειστικό λόγο. Καμία πρόταση για το κοινωνικό Σύνταγμα δεν προωθήθηκε από τη δεξιά. Οι οποιοσδήποτε αναφορές στην κοινωνική Ευρώπη στο Σύνταγμα της Ευρώπης απλώς έγιναν ανεκτές.

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση πρέπει να προωθηθεί ως εναλλακτική απάντηση στην αμερικανικού τύπου παγκοσμιοποίηση. Για να είναι όμως νοητή αυτή η ολοκλήρωση ως εναλλακτική απάντηση πρέπει να συνδεθεί με τη σαφή υπεράσπιση των αξιών του ευρωπαϊκού κοινωνικού κεκτημένου και με την προβολή ενός νέου ολοκληρωμένου κοινωνικού προτύπου με πλήρη ρήξη από τις αντιλήψεις που χρησιμοποιούν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ως μέσο απορύθμισης της ευρωπαϊκής κληρονομιάς.

Γ. Η εναλλακτική πρόταση.

10. Οι βασικές προκλήσεις

10.1. Ο νεοφιλελευθερισμός και η διαμορφούμενη νέα παγκόσμια κοινωνική τάξη μεταφράζεται από πολλούς, όπως επισημαίνεται πιο πάνω, ως η συνταξιοδότηση του σοσιαλισμού. Οι περισσότερο αισιόδοξοι, στους οποίους πρέπει να ανήκουμε, πιστεύουν στην προσωρινή συνταξιοδότηση που ορισμένοι με επιεικείς όρους την αποκαλούν ως απονεύρωση του σοσιαλισμού. Ωστόσο, και με αυτή την εκδοχή στο άμεσο μέλλον η προοδευτική αριστερά πρέπει να εκφέρει το δικό της πειστικό λόγο και ένα ενδιάμεσο όραμά της. Με αυτά τα δεδομένα, δεν φαίνεται ότι μπορεί να υπάρξει πειστικός λόγος, αλλά και αποτελεσματική πολιτική αμφισβητώντας *a priori* τις αξίες της αγοράς και αρνούμενη τα πραγματικά δεδομένα της παγκόσμιας οικονομίας.

Το ερώτημα που τίθεται για τη σοσιαλδημοκρατία στην Ευρώπη είναι πού σταματάει η συμπόρευση με την καπιταλιστική διεθνή εκλογίκευση και κατά δεύτερο λόγο πώς ένα κοινωνικό μοντέλο, που στήθηκε με εθνικούς αγώνες και πρότυπο τον εθνικό καπιταλισμό, θα αντικατασταθεί από ένα κοινωνικό μοντέλο ικανό να αντιμετωπίσει το διεθνοποιημένο καπιταλισμό και έναν βιομηχανικό καπιταλισμό με βασικό στοιχείο την αποεδαφοποίηση του, που μπορεί να εκμεταλλεύεται τη μικρότερη διαφορά κόστους και να επιβάλλει άνετα τους όρους του.

Είναι κρίμα που η ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία επέτρεψε την απελευθέρωση των συνόρων και αποδέχθηκε τον ενιαίο ευρωπαϊκό οικονομικό χώρο χωρίς να θέσει τις βάσεις για ένα πειστικό, συνολικό ρυθμιστικό κοινωνικό πλαίσιο.

Σε κάθε περίπτωση, ένα σύγχρονο πρόγραμμα πρέπει να απαντά με τα νέα στοιχεία που αναφέραμε πιο πάνω, κάνοντας ξεκάθαρη τη διαφορά θέσεων από τις άλλες πολιτικές δυνάμεις, σε τέσσερις μείζονες κοινωνικές προκλήσεις που είναι η απασχόληση, οι νέες κοινωνικές ανισότητες, οι κοινωνικοί κίνδυνοι, παλιοί και νέοι, και απαιτήσεις για την ποιότητα ζωής. Πρέπει παράλληλα να ξεκαθαρίσει τι αναλογεί στην ευρωπαϊκή πολιτική και τι στην ευθύνη των κρατών-μελών. Η παγκοσμιοποίηση δεν αντιμετωπίζεται μόνο με τα εθνικά σοσιαλιστικά προγράμματα, αλλά απαιτεί και την αποσαφήνιση της κατανομής ευθυνών μεταξύ εθνικών και εξωεθνικών κέντρων, την οποία μέχρι σήμερα δεν πέτυχαν τα σοσιαλιστικά κόμματα.

Δεν είναι τυχαίο ότι όλες οι πολιτικές δυνάμεις, περιλαμβανομένης και της κομμουνιστικής αριστεράς, έχουν σήμερα ως βασικό στοιχείο αναφοράς το κοινωνικό κράτος, όπως αυτό αναπτύχθηκε στην δυτική Ευρώπη, με κύριο άξονα τις θέσεις της σοσιαλδημοκρατίας και που τελικά υπήρξε το μόνο υπαρκτό μοντέλο σοσιαλιστικών εφαρμογών. Η εμπειρία λοιπόν αυτών των προοδευτικών δυνάμεων, όσων είναι ενταγμένες στο σύστημα εξουσίας εξακολουθεί να αποτελεί τη μόνη λύση για ένα νέο βιώσιμο κοινωνικό μοντέλο.

Με την εμπειρία αυτή θα διαμορφωθούν πολιτικές θέσεις που θα ξεκινούν από τις αδυναμίες και τα αδιέξοδα του νεοφιλελεύθερου μοντέλου. Με τέτοιες θέσεις θα διαμορφωθεί η βάση μιας νέας εξουσίας ελέγχου της αγοράς από το κράτος. Με δεδομένη όμως τη μείωση της κρατικής αυτονομίας, αναγκαία είναι η συμπόρευση με τις άλλες σοσιαλιστικές δυνάμεις, έστω και με ελάχιστον απαιτήσεις, προκειμένου να διαμορφωθεί ένα ελάχιστο πρότυπο ευρωπαϊκής κοινωνικής στρατηγικής.

Από την άποψη αυτή οι εθνικές εκλογές αποκτούν διπλό στόχο. Πέρα από την ανάδειξη της εθνικής κυβέρνησης έχουν ως στόχο και τη σύνθεση της ευρωπαϊκής κυβέρνησης, αφού τα ευρωπαϊκά συμβούλια συντίθενται από εκπροσώπους εθνικών κυβερνήσεων. Μόνο με ελεγχόμενα ευρωπαϊκά συμβούλια από τις προοδευτικές δυνάμεις μπορεί να αναληφθεί κοινοτική πρωτοβουλία με στόχο να αντιμετωπιστούν οι εξωγενείς παράγοντες που περιορίζουν τη δυνατότητα λήψης κοινωνικών μέτρων και να οργανωθεί η αυτοάμυνα απέναντι στις ΗΠΑ. Η ίδια παρατήρηση ισχύει και για την Επιτροπή. Η κατάληψη των κρίσιμων θέσεων για την οικονομία στη νέα Επιτροπή από νεοφιλελεύθερους προαναγγέλλει για τα προσεχή χρόνια περαιτέρω ενίσχυση των νεοφιλελεύθερων αντιλήψεων.

Κοντολογίς το μέλλον του κοινωνικού μοντέλου είναι κοινό για όλους τους ευρωπαίους. Χωρίς τον έλεγχο των κοινοτικών οργάνων από τις προοδευτικές δυνάμεις αυτό είναι δυσοίωνα. Για τα κράτη-μέλη μένουν οι επιλογές για επιμέρους διαφοροποιήσεις.

Είναι λοιπόν αναγκαίο η πολιτική αντιπαράθεση να μην περιορίζεται στην ανταλλαγή θέσεων των εθνικών κομμάτων αλλά να επεκτείνεται και στις θέσεις των ευρωπαϊκών κομμάτων η ύπαρξη των οποίων αποτελεί μια νέα πραγματικότητα. Η μέχρι σήμερα έλλειψη μιας τέτοιας συνολικής αντιπαράθεσης ευνοεί τα άλλα κόμματα.

10.2. Το μεγάλο πρόβλημα όλων των ευρωπαϊκών σοσιαλιστικών δυνάμεων είναι το πώς θα επανακτήσουν την πρωτοβουλία σε διεθνές επίπεδο, όπου η αμερικανική παγκοσμιοποίηση στο όνομα της χρηματιστηριακής αλληλεγγύης αντιστρατεύεται σε κάθε μορφή αλληλεγγύης στα θέματα του κοινωνικού τομέα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, το πώς θα επαναοριοθετήσουν τις σχέσεις ατομικής και συλλογικής ευθύνης και το πώς θα ουσιαστικοποιήσουν απέναντι στη μοναδική αξία του νεοφιλελευθερισμού που είναι η ελευθερία, τις αξίες της ισότητας, με την προώθηση της ισότητας ευκαιριών, ισότητας πρόσβασης και ισότητας κατά αποτέλεσμα. Η συλλογική ευθύνη και οι συλλογικοί θεσμοί είναι αναντικατάστατοι, γιατί ο ιδιώτης δεν ενδιαφέρεται για την ισότητα πρόσβασης, για την ισότητα αποτελέσματος και γενικώς για τις συνέπειες των αποφάσεων του, αφού ο δικός του ρόλος είναι η επιδίωξη του κέρδους.

10.3. Παράλληλα, χρειάζεται αποσαφήνιση των παραδοσιακών όρων που οικειοποιήθηκε η ευρωπαϊκή δεξιά και ο επανακαθορισμός του περιεχομένου της αλληλεγγύης την οποία χρησιμοποιεί επίσης η δεξιά με τελείως αόριστο περιεχόμενο.

Απαιτείται με άλλα λόγια ιδιαίτερη ενασχόληση με το υπαρκτό σε «πρώτη ανάγνωση» φαινόμενο της έλλειψης διαχωριστικών γραμμών συντηρητικών και προοδευτικών δυνάμεων, αλλά και με το φαινόμενο εναγκαλισμού κομμουνιστικής αριστεράς και δεξιάς.

Οι συντηρητικές δυνάμεις, που διαφοροποιούνται μερικώς από το ριζοσπαστικό νεοφιλελευθερισμό δε διστάζουν να αναφέρονται στο ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο, στην κοινωνική αλληλεγγύη, στην κοινωνική συνοχή, στη βιώσιμη ανάπτυξη. Ωστόσο στις επιμέρους επιλογές, όπως καταδεικνύεται από τις θέσεις του Ευρωπαϊκού λαϊκού κόμματος, αποκαλύπτεται η στρεβλή αντίληψη που έχουν για τις αξίες αυτές. Για παράδειγμα, για την

προστασία του περιβάλλοντος αρνούνται επιμόνως την εφαρμογή με συνέπεια της σοσιαλιστικής πρότασης, 'ο ρυπαίνων πληρώνει'. Για την προστασία του καταναλωτή αρνούνται τις αποτελεσματικές εγγυήσεις από αθέμιτες πρακτικές των επιχειρηματιών. Και για τις σχέσεις εργασίας και κεφαλαίου εύκολα προσχωρούν στην αντίληψη ελεύθερων συμφωνιών μεταξύ εργοδότη-εργαζομένου που ανατρέπει τη βάση της σοσιαλιστικής σύλληψης για τις σχέσεις αυτές. Απώτερη επιδίωξη είναι η απομείωση του ρόλου των συλλογικών συμβάσεων, αν όχι η κατάργησή τους, οι οποίες ως γνωστόν αποτελούν βασική συνιστώσα του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου.

Από την άλλη πλευρά είναι γεγονός ότι και οι προοδευτικές δυνάμεις έχουν εντάξει στο λεξιλόγιό τους την ανταγωνιστικότητα, την παραγωγικότητα, την ανοικτή οικονομία, το ισχυρό νόμισμα. Πράγματι γίνεται ευρύτερα δεκτό ότι όλο και περισσότερο διαφαίνεται η τάση για συγκερασμούς ανάμεσα στην ελευθερία και στην ισότητα, την οικονομική αποδοτικότητα και τις κοινωνικές εγγυήσεις, την οικονομική σταθερότητα και τις δημοσιονομικές περικοπές. Αυτό είναι ως είναι σημείο αναπόφευκτο, γεγονός που αναβαθμίζει τις αμερικανικές αξίες και καθιστά αδιαφανή τη διαφορά από το νεοφιλελευθερισμό. Παράλληλα αποτελεί μια απ' τις εγγενείς δυσχέρειες των σοσιαλιστών στο να εκφράσουν έναν πειστικό λόγο για τα σύγχρονα προβλήματα. Όμως έργο των δυνάμεων αυτών είναι να δείξουν ότι το περιεχόμενο των παραπάνω εννοιών και ο ρόλος των αξιών που αντιπροσωπεύουν στο παραγωγικό σύστημα δεν ταυτίζεται με τις θέσεις της δεξιάς.

10.4. Οι σχέσεις των σοσιαλιστικών δυνάμεων με τις λοιπές αριστερές δυνάμεις και κυρίως την κομμουνιστική αριστερά περνούν σε όλη της Ευρώπη από διάφορα κύματα που καλύπτουν από απλή συμπόρευση, αγγίζουν τις συνεργασίες και φτάνουν μέχρι και ρήξη. Στην τελευταία περίπτωση τα σοσιαλιστικά κόμματα που παραμένουν τα κύρια κόμματα εξουσίας της αριστεράς και φέρουν όλο το βάρος της αντιμετώπισης των νέων κοινωνικών κινδύνων, νέων προκλήσεων, μένουν χωρίς υποστήριξη.

Η ανάγκη μιας ριζοσπαστικής αριστεράς και ως πηγή στοχασμών και ως μέσο πίεσης για αποτελεσματική έκβαση των μεταρρυθμίσεων του κοινωνικού κράτους δεν μπορεί να αμφισβητηθεί και γι' αυτό η στρατηγική προσέγγισης με αυτή από την πλευρά της μεταρρυθμιστικής αριστεράς είναι αναγκαία.

Από την άλλη μεριά η κρίση του κομμουνισμού οδήγησε μέρος τουλάχιστο της δεξιάς να εγκαταλείψει χωρίς φόβο τον αντικομμουνιστικό της λόγο, γεγονός που όχι μόνο βρίσκει σχετική ανταπόκριση, πράγμα για το οποίο δεν μπορεί να διαφωνεί κανείς, αλλά οδηγεί σε λαθεμένες πολιτικές εκτιμήσεις απ' την κομμουνιστική και εν γένει ριζοσπαστική αριστερά που την παρασύρει, με αποτέλεσμα σε ορισμένες περιπτώσεις να φθάνει να θεωρεί τη σοσιαλιστική παράταξη κύριο στόχο. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να επιτρέπει στη δεξιά να εκμεταλλεύεται ευχερέστερα για τους δικούς της λόγους το λεγόμενο 'κεντρώο χώρο'. Όμως, η τακτική αυτή της ριζοσπαστικής αριστεράς δεν είναι ιδιαίτερα συμβατή με την παράδοσή της, γιατί περιέχει έμμεση ομολογία της απομείωσης του ρόλου της, ενώ από την άλλη μεριά αποδυναμώνει τις σοσιαλιστικές δυνάμεις από την αποστολή τους για την ανάσχεση των φιλελεύθερων προκλήσεων, για την επιτυχία της οποίας δεν πρέπει να είναι εμπόδιο, ιδίως σήμερα που εγκαταλείφθηκε η επαναστατική προοπτική.

Ειδικά για την Ελλάδα η υφέρπουσα αντίληψη για ότι η αποδυνάμωση του ΠΑΣΟΚ θα ενισχύσει τη θέση της ριζοσπαστικής αριστεράς, κομματικά ή πολιτικά, είναι ατεκμηρίωτη. Για όλους αυτούς τους λόγους θα πρέπει με θαρραλέο τρόπο να επανακαθοριστούν οι σχέσεις με τη λοιπή αριστερά.

10.5. Η ανατροπή του παραδοσιακού σκηνικού εκτείνεται και σε άλλα πεδία. Είναι χαρακτηριστικό ότι ορισμένες βασικές αρχές του σοσιαλισμού έχουν υποστεί σχετική απαξίωση και από τη βάση, γιατί ο κατακερματισμός της αγοράς οδηγεί και στη διάσπαση της αλληλεγγύης. Ένα λοιπόν από τα ζητούμενα είναι με ποιόν τρόπο και σε ποιο βαθμό θα αποκατασταθεί η έννοια της αλληλεγγύης στα ευρύτερα κοινωνικά στρώματα. Για

παράδειγμα δεν είναι ξεκαθαρισμένο αν και σε ποιο βαθμό υφίσταται η αλληλεγγύη μεταξύ τακτοποιημένων εργαζομένων και μη ενταγμένων στην αγορά.

Σωστά έχει επισημανθεί ακόμη ότι έκδηλη είναι σήμερα η τάση της μείωσης ενδιαφέροντος από τους πολίτες για αποδοχή δεσμεύσεων από τους κανόνες κοινωνικής αλληλεγγύης με την στροφή του ενδιαφέροντος από ευρύτερα κοινωνικά στρώματα στην προώθηση αλληλεγγύης με βάση τις προσωπικές ιδιαιτερότητές τους που την προωθεί η νεοφιλελεύθερη αντίληψη. Στην αντίληψη αυτή, στη θέση των κοινών συμφερόντων εργαζομένων ή άλλων ευρύτερων κοινωνικών στρωμάτων προτάσσεται η αλληλεγγύη, με βάση τη γλώσσα, τη μειονοτική κατάσταση, τον ερωτικό προσανατολισμό, τις θρησκευτικές δοξασίες.

Η πρόταξη των ιδιαιτεροτήτων δεν γίνεται από το αίσθημα σεβασμού για αυτές, κάτι για το οποίο κανείς δεν μπορεί να έχει αντίρρηση, όσο στο πλαίσιο της στρατηγικής για αποστασιοποίηση του ατόμου από την ιδιότητα του πολίτη και για τον κατακερματισμό της κοινωνίας. Προτάσσεται το ενδιαφέρον για τις προσωπικές ιδιαιτερότητες και απομειώνεται το ενδιαφέρον για τα γενικότερα κοινωνικά προβλήματα. Έτσι, εξουδετερώνονται οι προδιαθέσεις για γενικότερη αλληλεγγύη και αφήνεται ελεύθερο το πεδίο για την ανεξέλεγκτη επιβολή των επιλογών του κεφαλαίου.

10.6. Από τις παρατηρήσεις αυτές προκύπτει ότι καθίσταται πρόσφορο το έδαφος για σύγχυση, η οποία είναι ιδιαίτερα συμφέρουσα στη δεξιά. Διότι της επιτρέπει να χρησιμοποιεί παραδοσιακούς σοσιαλιστικούς όρους για επικοινωνιακούς λόγους χωρίς να λογοδοτεί για το παραποιημένο περιεχόμενό τους. Δεν είναι τυχαίο λοιπόν ότι αναφέρεται με ιδιαίτερη ευκολία στη στρατηγική της Λισσαβόνας και το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο, ενώ στις επιμέρους όμως αποφάσεις της δίνει διαφορετικό περιεχόμενο. Για τους λόγους αυτούς αποτελεί θέμα προτεραιότητας για τις προοδευτικές δυνάμεις η αποσαφήνιση των διαφορών στις επιμέρους συγκεκριμένες πολιτικές.

Θα πρέπει γενικότερα να γίνει με ξεκάθαρο τρόπο αντιληπτό ότι είναι τελείως διαφορετικό το κοινωνικό κράτος που πρεσβεύουν οι διάδοχοι του Βίσμαρκ, για τους οποίους η αξία του περιορίζεται στο να υπηρετεί το οικονομικό κατεστημένο, από το κοινωνικό κράτος που στηρίζεται στις σοσιαλιστικές αξίες που προσδίδουν σε αυτό ρυθμιστική δύναμη παράλληλη με τη δύναμη της αγοράς και ακόμη επιδιώκουν την αξιοποίηση του οικονομικού συστήματος για την ανάπτυξη του κοινωνικού κράτους. Όλα αυτά και πάλι προϋποθέτουν ότι έχουμε μια ολοκληρωμένη αντίληψη για το ποιο κοινωνικό κράτος θέλουμε, που μέχρι σήμερα λείπει.

10.7. Ο κατακερματισμός της αγοράς και ο κατακερματισμός της κοινωνίας με την εμφάνιση νέων κοινωνικοεπαγγελματικών συμφερόντων στη θέση των παλαιών πολιτικοοικονομικών συμφερόντων, τα οποία είναι ανάγκη να καταγραφούν επακριβώς, και τη μετατροπή του τομέα των υπηρεσιών ως τον κατεξοχήν εργοδότη αποτελούν μία ακόμη νέα βασική πρόκληση για την προοδευτική αριστερά στην επιδίωξή τους για μια συνολική πρόταση για την πολιτική συνοχής στη νέα κοινωνία.

11. Διαμόρφωση επιμέρους θέσεων

Το παραδοσιακό κοινωνικό κράτος ήταν ταυτισμένο με ορισμένες εγγυήσεις. Η μεταρρύθμισή του, για τους λόγους που αναφέραμε πιο πάνω, δεν ταυτίζεται με την κατάργησή τους, αλλά με την προσαρμογή τους στα νέα δεδομένα της αγοράς και τις νέες τάσεις της κοινωνίας γενικότερα, προκειμένου να επανακτήσουν την αξιοπιστία τους.

11.1. Ελεγχόμενη αγορά

Πρώτος στόχος, ενόψει του εξελισσόμενου μοντέλου του νεοφιλελευθερισμού με διαδοχικούς κρίκους, θα πρέπει να είναι η αντιμετώπιση του με μια σαφή εναλλακτική πρόταση για ελεγχόμενη αγορά που αρνείται την πλήρη κυριαρχία της αγοράς και προτείνει την ελεγχόμενη αγορά με νέους κανόνες.

Η εναλλακτική πρόταση πρέπει να καταδεικνύει τα αδιέξοδα της θεοποίησης της αγοράς και παράλληλα να προβάλλει την αποενοχοποίηση του κράτους, με βασική όμως προϋπόθεση την ανάδειξη των αδιεξόδων του παρελθόντος. Η ομολογία των αδιεξόδων αυτών συνιστά ένα είδος αυτοκάθαρσης. Αυτό σημαίνει, ότι πρέπει να αναγνωριστούν οι αδυναμίες του παραδοσιακού κρατικού παρεμβατισμού με τις γραφειοκρατικές αγκυλώσεις, τη μη ορθολογιστική αξιοποίηση των πόρων και την αντιπελαταική στάση του προσωπικού των κρατικών υπηρεσιών. Βασικό εργαλείο θα είναι και η επιβολή ανά υπηρεσία ή κρατική επιχείρηση ποιοτικών δεικτών, με συγκεκριμένους ανά χρονικά διαστήματα στόχους και με απολογισμό στο τέλος κάθε έτους και βέβαια με επιβράβευση όσων πέτυχαν τους στόχους τους.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι η ενοχοποίηση του κρατικού παρεμβατισμού μπορεί να προτάσσεται από τους νεοφιλελεύθερους, αλλά αυτή κατά πρώτο λόγο πέρασε στις λαϊκές μάζες. Το παράδειγμα του ταξιτζή που εντυπωσιάζεται από την ευγενική συμπεριφορά των εισπρακτόρων στα διόδια της Αττικής Οδού, σε σχέση με την συμπεριφορά των εισπρακτόρων στα άλλα διόδια μπορεί να πολλαπλασιαστεί. Συ- νεπώς, πρέπει να κερδηθεί η μάχη της απαξίωσης των κρατικών υπηρεσιών με τη συνδρομή της λαϊκής βάσης.

Η υπεράσπιση των κοινών αγαθών προϋποθέτει εγγύηση συγκεκριμένου αποτελέσματος που είναι και η απάντηση στην νεοφιλελεύθερη θέση, σύμφωνα με την οποία όταν κάτι ανήκει σε όλους, κανείς δεν ενδιαφέρεται για το πώς θα λειτουργήσει και πως θα συντηρηθεί. Δεν αρκεί η εγγύηση ενός μίνιμουμ υπηρεσιών, αλλά προέχει ιδιαίτερα σε αναπτυσσόμενες κοινωνίες όπως και η δική μας και η υψηλού επιπέδου ποιότητα παροχών.

Παράλληλα, η επιδιωκόμενη, πλήρης συρρίκνωση του ρόλου του κράτους θα αποφευχθεί, όταν καταστεί εμφανές ότι η δημόσια υπηρεσία δεν είναι μόνο κόστος. Αυτό θα βοηθηθεί και όταν προταθούν νέοι τρόποι αποτίμησης των δημοσίων ελλειμμάτων. Το έλλειμμα πχ. των σιδηροδρόμων υπολογίζεται χωρίς να λαμβάνεται υπόψιν το κόστος των οδικών ατυχημάτων και της μόλυνσης του περιβάλλοντος από τα αυτοκίνητα.

11.2. Αναβάθμιση της αξίας των κοινωνικών δικαιωμάτων και προώθηση νέων κοινωνικών δικαιωμάτων

Θα πρέπει να δοθεί η δική μας αντίληψη για την νεωτερικότητα της κοινωνίας και να δοθούν πειστικές απαντήσεις, ξεχωριστά απέναντι στις θέσεις των παραδοσιακά συντηρητικών, των νεοφιλελεύθερων, των ακροδεξιών που έχουν κατορθώσει να πείσουν ότι έχουν εξηγήσεις για τα σημερινά κρίσιμα θέματα. Οι νέες θέσεις των προοδευτικών δυνάμεων θα πρέπει να συμπυκνωθούν στους νέους κανόνες ελέγχου που θα αντιμετωπίζουν τις νέες ανασφάλειες και τις νέες ανισότητες.

Όπως τα ένδοξα 30 χρόνια μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο υπήρξε ένα σιωπηρό ευρωπαϊκό κοινωνικό συμβόλαιο κοινωνικής ανάπτυξης, που καθοδηγούσε την υλοποίηση των διαδοχικών διεκδικήσεων, έτσι και τώρα θα πρέπει να διαμορφωθεί για μια σχετικά μακρά περίοδο, ίσως τριακονταετίας, ένα συμβόλαιο καθορισμού των ορίων της αγοράς, που θα κάνει δεκτή τη συμπίεση ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων και θα προωθεί νέα γενιά κοινωνικών δικαιωμάτων της εποχής της ευελιξίας. Ένα τέτοιο συμβόλαιο θα επαναφέρει την δυναμική των κοινωνικών διεκδικήσεων και θα αναζωπυρώσει τις προσδοκίες για την κοινωνική πρόοδο.

11.3 Αντιμετώπιση του κατακερματισμού της αγοράς.

Ο κατακερματισμός της αγοράς δεν αντιμετωπίζεται με την απαγόρευση του. Η μάχη της απαγόρευσης των νέων μορφών απασχόλησης είναι χαμένη. Ειδικότερα,

α) Θα πρέπει να προωθηθούν συγκεκριμένα δικαιώματα απέναντι σε κάθε νέα μορφή απασχόλησης, ανάλογα με την ανασφάλεια που παράγει, όπως είναι η σύμβαση ορισμένου χρόνου, η μερική απασχόληση, η ενοικίαση εργαζομένων, η αυτοαπασχόληση, η εξαγωγή μισθωτών από την επιχείρηση, η πρόσληψη α λα καρτ κοκ. Για παράδειγμα το δικαίωμα

των συμβασιούχων του δημοσίου ορισμένου χρόνου για σύμβαση αορίστου χρόνου, όταν απασχολούνται για πάγιες ανάγκες θα έπρεπε να θεωρηθεί βασικό κοινωνικό δικαίωμα. Η αποστασιοποίηση που κρατήθηκε ως προς αυτό αποτέλεσε πολιτικό σφάλμα, ιδεολογικά ακάλυπτο. Έλλειψη σαφούς ιδεολογικού προσδιορισμού πρέπει να αναζητηθεί και στις θέσεις των ελληνικών συνδικάτων που αρνήθηκαν για παράδειγμα ρυθμιστικό πλαίσιο για την ενοικίαση εργαζομένων. Η θέση τους αυτή ταυτίζεται με τη θέση των εργοδοτών στην Ευρώπη και της ευρωπαϊκής δεξιάς που μπλόκαρε σχετική κοινοτική οδηγία, προκειμένου να διευκολύνεται με ευνοϊκούς όρους για τους εργοδότες η αξιοποίηση της ενοικίασης μισθωτών.

β) Ο κατακερματισμός της αγοράς οδηγεί στη διάσπαση της αλληλεγγύης των εργαζομένων και στην αποδιοργάνωση γενικότερα της λαϊκής συμμετοχής. Στόχος λοιπόν θα πρέπει να είναι εδώ η αποκατάσταση της συμμαχίας μεταξύ των ευρύτερων λαϊκών στρωμάτων. Η επανασύνδεση της αλληλεγγύης ανάμεσα στους ανέργους, τους απασχολήσιμους, τους απασχολούμενους με νέες μορφές εργασίας, τους απασχολούμενους με σύμβαση ορισμένου χρόνου και πλήρες ωράριο, τους απασχολούμενους με εξασφαλισμένη τη μονιμότητα αποκτά προτεραιότητα.

Η αντιμετώπιση της γενικής ανασφάλειας ή θα αφεθεί στην αγορά και όποιος κερδίσει ή θα αντιμετωπιστεί συνολικά με επιμερισμό των κινδύνων.

γ) Η πρόωθηση νέων μορφών συνδικαλιστικής οργάνωσης είναι αναγκαία προκειμένου να αντιμετωπιστεί η αποσυνδικαλιστικοποίηση της εργασίας, η εξασθένηση της συνδικαλιστικής εξουσίας, και να προωθηθεί η αντιπροσώπευση των νέων τύπων εργαζομένων και των απασχολήσιμων. Ο παραδοσιακός ομοιοεπαγγελματικός και κλαδικός συνδικαλισμός δεν αρκεί γιατί αφήνει εκτός εκπροσώπησης τις νέες ευρείες κατηγορίες εργαζομένων, τους απασχολήσιμους και τους ανέργους.

11.4. Διεύρυνση της δημοκρατίας με νέες μορφές συλλογικής συνεργασίας και με νέα συλλογικά δικαιώματα.

11.4.1 Η διεύρυνση της δημοκρατίας περνάει μέσα από τον προσεταιρισμό των νέων μαζικών κινημάτων, όπως καταναλωτών, οικολόγων, πρασίνων, ΑμεΑ, μεταναστών κτλ, και τη διεύρυνση του κοινωνικού χώρου. Μια τέτοια διεύρυνση μπορεί να υλοποιηθεί με:

α) την επιδίωξη συνεργασίας των νέων κινημάτων με το συνδικαλιστικό κίνημα για θέματα κοινού ενδιαφέροντος, όπως διασφάλιση της αγοραστικής δύναμης των ευρέων λαϊκών στρωμάτων (οριζόντια διασφάλιση) ή της προστασίας της υγείας και της ασφάλειάς τους (καταναλωτικό κίνημα), η διεύρυνση της έννοιας της ισότητας (ΑμεΑ)

β) την αναγνώριση σε αυτά αγωνιστικών δικαιωμάτων, με βάση τις νέες μορφές δράσεις, συμμετοχικών δικαιωμάτων, δικαιωμάτων διαπραγμάτευσης με το κράτος και δικαιώματος σύναψης συλλογικών συμφωνιών. Θα πρέπει όμως να προηγηθεί οργανωτικός εκσυγχρονισμός των κινημάτων αυτών, ώστε να εξασφαλιστεί η αντιπροσωπευτικότητα τους, η διαφάνειά τους, η μεγιστοποίηση της απήχησης τους στο κοινό.

Όλα αυτά οδηγούν στην νέα οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών, ως αξιόπιστο, ενδιάμεσο αντιπροσωπευτικό σύστημα με νέους ορίζοντες στο διάλογο και με την υιοθέτηση των νέων αντιλήψεων για τις θεμελιώδεις ανάγκες και τη φτώχεια που προέρχονται από τις νέες ιεραρχήσεις των οικιακών δαπανών.

11.4.2. Τα νέα κοινωνικά δικαιώματα συνδέονται, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω με τις νέες μορφές εργασίας, με την προστασία της αγοραστικής δύναμης, την προστασία της ποιότητας των αγαθών και υπηρεσιών και της υγείας του καταναλωτή, με την αξίωση των ΑμεΑ για πλήρη, ισότιμη συμμετοχή στον πολιτικό και κοινωνικό βίο, με την αξίωση των νέων επιχειρηματιών για την πρόσβαση και αξιοποίηση της καινοτομίας, με την ευαισθησία των πρασίνων για τα νέα γεωργικά προϊόντα.

Η διαφορά από τη δεξιά σε όλα αυτά είναι ότι αυτή αρνείται την αναγνώριση συγκεκριμένων εγγυήσεων μέσω σαφώς κατά το περιεχόμενο προσδιοριζόμενων δικαιωμάτων και περιορίζεται σε μία ρευστή κατά το περιεχόμενο προστασία..

11.5. Αντιμετώπιση απασχολησιμότητας.

Την απασχολησιμότητα, που από τους νεοφιλελεύθερους ταυτίζεται όχι απλώς με την άρνηση της συνεχούς απασχόλησης στην ίδια θέση εργασίας, αλλά και με την έλλειψη εγγυήσεων για την επαναπασχόληση. Αυτή είναι αποκλειστικώς θέμα ατομικής ευθύνης. Απέναντι σ' αυτήν την αντίληψη καλούμεθα να αντιμετωπίσουμε το νέο αυτό φαινόμενο με αναγνώριση των δικαιωμάτων του απασχολήσιμου για εξασφάλιση ελάχιστου εισοδήματος, κοινωνικής ασφάλισης και χρηματοδότησης της επανένταξης, κατά τα ενδιάμεσα διαστήματα, με κεντρικό στόχο, από τη στιγμή που η συνεχής απασχόληση είναι ανέφικτη, τη διαρκή απασχόληση.

11.6. Η δια βίου κατάρτιση.

Η δια βίου κατάρτιση ως επιδίωξη πλέον μέσω της κατάρτισης όχι μιας συγκεκριμένης απασχόλησης, αλλά της ικανότητας για επαγγελματικές δραστηριότητες ανανεώσιμες και μεταβλητές πρέπει να θεωρηθεί νέο θεμελιώδες δικαίωμα, με στόχο τη συμμετοχή του καθενός στην τεχνολογική εξέλιξη και την αποφυγή του να γίνεται θύμα της. Είναι ανάγκη να κατοχυρωθεί το δικαίωμα για δια βίου κατάρτιση με συγκεκριμένες αξιώσεις του εργαζομένου και να εγκαταλειφθεί η σημερινή χωρίς συγκεκριμένες οριοθετήσεις και δεσμεύσεις πολιτική για δια βίου κατάρτιση. Η δια βίου κατάρτιση πρέπει να συνδυαστεί με το δικαίωμα για γνώση, η οποία αποτελεί τη νέα μορφή κοινωνικής εξουσίας.

Η ενσωμάτωση της δια βίου κατάρτισης στα κοινωνικά δικαιώματα απαιτεί πλήρη αναπροσανατολισμό των προγραμμάτων δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που είναι στοχευόμενα στην εφ' άπαξ μάθηση.

Παράλληλα, απαιτείται η ενίσχυση των κρατικών χρηματοδοτήσεων για την πανεπιστημιακή έρευνα ως αντίβαρο στην όλο και μεγαλύτερη εισβολή των ιδιωτικών χρηματοδοτήσεων, που κύριος στόχος είναι να καλύψουν συγκεκριμένες επιχειρηματικές επιδιώξεις με ακαδημαϊκές προτάσεις.

11.7. Ο προσεταιρισμός της νέας πνευματικής ελίτ.

Η επιδίωξη προσεταιρισμού της νέας πνευματικής ελίτ που συνιστά ανερχόμενη πολιτική δύναμη και που μονοπωλείται από τα think tanks των συντηρητικών φορέων πρέπει να αποτελέσει στόχο άμεσης προτεραιότητας. Απαιτείται συσπείρωση και διευκόλυνση τους με συγκεκριμένα δικαιώματα προκειμένου να ενδυναμωθεί η θέση τους ως αντίβαρο στην ακώλυτη προώθηση των θέσεων των νεοφιλελεύθερων.

Το μεγαλύτερο κίνδυνο για τις προοδευτικές δυνάμεις αποτελεί η πλήρης επικράτηση των «ιδεολογικών μισθοφόρων» που η επιβολή τους αποτελεί κύριο στόχο των νεοφιλελεύθερων με βάση την πολιτική τους για τα πανεπιστήμια, τα κέντρα ερευνών και λοιπών πνευματικών κέντρων.

11.8. Θέσεις για την ανταγωνιστικότητα.

Η έννοια της ανταγωνιστικότητας παρά τις νεοφιλελεύθερες καταβολές της δεν μπορεί να απορριφθεί. Η εναλλακτική πρόταση είναι απέναντι στην ανταγωνιστικότητα κόστους να δοθεί προτεραιότητα στην ανταγωνιστικότητα ποιότητας και απέναντι στην οικονομίστικη αντίληψη για την ανταγωνιστικότητα, που συνδέεται με τα οικονομικά συμφέροντα των επιχειρηματιών, να προταθεί η ανταγωνιστικότητα ως συνολική κοινωνική αξία. Έτσι, θα αποκτήσει και κοινωνική διάσταση. Η νέα αγορά θα πρέπει να περιέχει νέου είδους σχέσεων των επιχειρήσεων με το περιβάλλον, με τους εργαζόμενους, με τους καταναλωτές που θα

καταστήσουν τη βιώσιμη ανάπτυξη αναπόσπαστο στοιχείο της ανταγωνιστικότητας. Με αυτό τον τρόπο δεν πρέπει να ταυτίζεται με την ασυδοσία των επιχειρηματιών.

11.9. Θέσεις για το επιχειρείν.

Το επιχειρείν αποτελεί βασικό εργαλείο μιας δυναμικής ελληνικής πολιτικής με στόχο να κερδίσει η Ελλάς τη μάχη της πρωτοπορίας στη νέα διευρυμένη Ν.Α. Ευρώπη και να ξαναδώσει μαζί με την προώθηση των στοιχείων του πολιτισμού της το νέο οικουμενικό της χαρακτήρα.

Η αξία του επιχειρείν ως παραγωγός πλούτου δεν μπορεί επίσης να αμφισβητηθεί. Αποτελεί αναντικατάστατο μέσο για την κατάκτηση της νέας οικονομίας και την προϋπόθεση για την εκπλήρωση των στόχων του κοινωνικού κράτους. Δεν μπορεί σήμερα, να ταυτιστεί το κοινωνικό κράτος με το μοντέλο που ίσχυε στο παρελθόν και συγκεκριμένα την ταύτιση του με την κρατική ιδιοκτησία και τον γραφειοκρατικό τρόπο διαχείρισής του.

Η επιχειρηματικότητα, λοιπόν, ως νοοτροπία, με την ανάληψη κινδύνων, ουσιαστικά αποτελεί την ατμομηχανή για τη δημιουργία πηγών δραστηριοτήτων, τον κατεξοχήν φορέα εφαρμογής της καινοτομίας και το αποτελεσματικότερο μέσο για την προσαρμογή στον νέο κόσμο που γεννιέται. Δεν αφορά μόνο τις μεγάλες επιχειρήσεις, αλλά καλύπτει τις οικογενειακές, μέχρι και τις ατομικές επιχειρήσεις και με αυτή την έννοια αποκτά ευρεία λαϊκή βάση. Δεν είναι τυχαίο ότι ενώ ο προηγούμενος αιώνας ήταν αιώνας της μισθωτής εργασίας, τα νέα δεδομένα δείχνουν ότι οδηγούμαστε σε μια οικονομία αυτοαπασχόλησης.

Η ενίσχυση της αξίας του επιχειρείν, κυρίως για τη νέα γενεά και η σύνδεση με την καινοτομία, που θα δώσει νέα δυναμική στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα πρέπει να θεωρηθεί βασική κοινωνική αποστολή. Στη γενική αυτή τάση για ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, η διαφορά της προσέγγισης της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας από τις άλλες δυνάμεις είναι ότι αυτή προωθεί με συνέπεια τη στρατηγική για την εταιρική κοινωνική ευθύνη.

Η πρόταξη ακόμα της καινοτομίας με τις κοινωνικές διαστάσεις εμπεριέχει όχι μόνο την καινοτομία στη δημιουργία νέων αγαθών και υπηρεσιών, την οποία και μόνο προβάλλει η δεξιά, αλλά και τη δημιουργία καινοτόμων κοινωνικών σχέσεων, με έκδηλα τα ποιοτικά στοιχεία, όπως νέων σχέσεων με τους μισθωτούς, τους καταναλωτές.

Η χρηματοδότηση της καινοτομίας ιδιαίτερα των ατομικώς δρώντων ή των μικρών επιχειρήσεων πρέπει να θεωρηθεί κοινωνική δαπάνη, γιατί η νέα τάξη πραγμάτων επιβάλλει τη διεύρυνση της έννοιας της κοινωνικής δαπάνης.

11.10. Η κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων.

Την κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων την έχει ενσωματώσει και η δεξιά στο λεξιλόγιό της και την αποδέχονται και οι επιχειρηματίες, μερίδα τουλάχιστον από αυτούς. Όμως, ενώ οι επιχειρηματίες και γενικώς οι νεοφιλελεύθεροι θέλουν τα πάντα να παραμένουν σε απόλυτη εθελοντική βάση, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις και οι σοσιαλιστές, χωρίς να αμφισβητούν τον κατ' αρχήν εθελοντικό χαρακτήρα, ζητούν ελάχιστα πρότυπα που να εξασφαλίζουν διαφάνεια στους κώδικες δεοντολογίας, στον τρόπο διαχείρισης των σχέσεων με το προσωπικό και τους καταναλωτές και στο περιεχόμενο των κοινωνικά υπεύθυνων επενδύσεων. Αυτό είναι εύλογο, γιατί αν αφήσουμε τις επιχειρήσεις να αξιολογούν μονόπλευρα τις επιδόσεις στον κοινωνικό τομέα, προκειμένου να αποκτήσουν καλύτερη φήμη, οι κίνδυνοι παραπλάνησης του κοινού είναι εμφανείς.

Το συμπέρασμα λοιπόν είναι ότι μια σύγχρονη προοδευτική κυβέρνηση πρέπει να αναλάβει δημόσια δράση για να προωθήσει μια κοινωνική και περιβαλλοντική υπεύθυνη πρακτική των επιχειρήσεων.

11.11. Κίνημα Περιφερειών.

Οι πολιτικές στην Ευρώπη για την αποκέντρωση γνωρίζουν κοσμογονικές αλλαγές, έτσι που μπορεί να γίνει λόγος για κίνημα των Περιφερειών. Στην έκθεση του σοσιαλιστή ευρωβουλευτή Ναπολιτάνο προτείνονται ανάμεσα στα άλλα η αναγνώριση της αρχής τοπικής αυτοδιακυβέρνησης, η επέκταση της αρχής επικουρικότητας από επίπεδο κρατών και σε επίπεδο περιφερειών, που πρακτικά σημαίνει ότι καμία απόφαση δεν μπορεί να λαμβάνεται σε ανώτερο επίπεδο όταν μπορεί να είναι πιο αποτελεσματική σε κατώτερο επίπεδο, και η συμπλήρωσή της με την αρχή της εγγύτητας. Το ίδιο το σχέδιο του Συντάγματος ευνοεί τις κινήσεις αυτές. Αυτό με τη σειρά δημιουργεί ευθύνη στις τοπικές αρχές να καταστούν αποτελεσματικές στη διαχείριση των κοινωνικών προβλημάτων, βασική προϋπόθεση για να απομειώσουν τις πιέσεις του συγκεντρωτικού συστήματος αποφάσεων.

Χρειαζόμαστε λοιπόν περιφερειακές και τοπικές αρχές πιο δυνατές, πιο αξιόπιστες και κυρίως πιο ανταγωνιστικές που θα ενταχθούν σε μία ολοκληρωμένη πολιτική χωρικής συνοχής, η οποία θα λειτουργεί συμπληρωματικά με την πολιτική κοινωνικής συνοχής. Δεν αρκεί, λοιπόν, δήμοι και κοινότητες να ζητούν περισσότερη εξουσία. Πρέπει να αποδεικνύουν σε καθημερινή βάση τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητά τους από την κεντρική εξουσία, πράγμα που σημαίνει ότι πρέπει παράλληλα με την αποκέντρωση να επαναοριοθετηθούν οι ευθύνες της τοπικής αυτοδιοίκησης σε αυστηρότερη βάση.

11.12. Η διασφάλιση συλλογικών αγαθών.

Η διασφάλιση των συλλογικών αγαθών, όπως παιδεία, υγεία, νερό για να είναι επιτυχής πρέπει να αντιμετωπίσει τα μειονεκτήματα της γραφειοκρατίας του παρελθόντος, της έλλειψης ενδιαφέροντος για ποιότητα και της έλλειψης ενδιαφέροντος για τις σπατάλες. Αυτά για όσες υπηρεσίες παραμένουν υπό κρατικό έλεγχο. Η ανταγωνιστικότητα με αυτή την έννοια των κρατικών επιχειρήσεων αποκτά κοινωνική διάσταση. Η παραγωγικότητα των δημοσίων υπηρεσιών με την κοινωνική διάσταση των συλλογικών αγαθών δεν αποτελούν ασυμβίβαστα για το σύγχρονο κοινωνικό κράτος.

Για να επιτύχει μια τέτοια πολιτική πρέπει με ευθαρσή τρόπο να αναγνωριστούν τα αδιέξοδα του παρελθόντος. Το σύστημα των κοινωνικών υπηρεσιών δεν υπονομεύεται κατά κύριο λόγο από τους νεοφιλελεύθερους αλλά από τους λειτουργούς και τους χρήστες των υπηρεσιών αυτών. Οι νεοφιλελεύθεροι απλώς εκμεταλλεύονται τα ελλείμματα των υπηρεσιών αυτών, για το λόγο αυτό μια σύγχρονη πολιτική για τα συλλογικά αγαθά πρέπει με τόλμη να προσδιορίσει τις ευθύνες όλων αυτών που επωφελούνται απ' αυτές.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμη και ο θεσμός εφαρμογής της ιδέας του κοινωνικού κράτους, όπως είναι ο ΟΑΕΔ, που έπρεπε να αποτελεί εστία άμβλυσης των αγωνιών, αδιεξόδων και ανασφαλειών του εργατικού δυναμικού απαξιώθηκε από την ίδια την κοινωνική βάση.

Για τις ιδιωτικοποιήσεις των λοιπών υπηρεσιών, των λεγόμενων υπηρεσιών γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος, η εναλλακτική λύση είναι η ελεγχόμενη ιδιωτικοποίηση. Η μεταφορά αυτών των υπηρεσιών σε ιδιώτες από τις οποίες θα πρέπει και πάλι να διαχωρίσουμε τις κλασικές υπηρεσίες γενικής ωφέλειας (παιδεία, υγεία) για τις οποίες το κράτος θα έχει τον πρώτο λόγο, θα επιχειρείται μετά από μελέτη της απόδοσης της ιδιωτικοποίησης στην αύξηση της απασχόλησης και στην ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών και υπό 3 τουλάχιστον προϋποθέσεις που θα εξασφαλίζουν την εξουσία ελέγχου του κράτους. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι η εξασφάλιση καθολικότητας των υπηρεσιών, της συνέχειας και του προσιτού κόστους.

Στη θέση των νεοφιλελεύθερων, σύμφωνα με την οποία τα 3 δεινά της οικονομίας είναι το κράτος, τα συνδικάτα και η κρατική παιδεία, η λύση δεν είναι η πτώχευσή τους, προκειμένου να μείνει ως μόνη εξουσία η εξουσία της αγοράς, αλλά η αναμόρφωσή τους. Η μεταρρυθμιστική αριστερά αποτελεί μονόδρομο και για την αυτονομία της Ευρώπης και για τη διατήρηση της σοσιαλιστικής παράδοσης. Εναπομένει σ' αυτή να αποκαταστήσει την

αξιοπιστία της, ιδίως στη νέα γενεά που αποπροσανατολισμένη αναζητεί αλλού τα πρότυπά της.

** Το Civilitas.GR και ο «ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ» προτίθενται να απομακρύνουν το κείμενο αυτό από την Ιστοσελίδα τους, εάν η αναδημοσίευσή του προσβάλλει κεκτημένα πνευματικά ή εμπορικά δικαιώματα (info@civilitas.gr)*